Уладзімір Карызна

музыка ў свеце

Уладзімір Карызна

музыка ў свеце

лірыка

мінск
„мастацкая літаратура“
1985

Бел 2
К 27

Рэцэнзент
АЛЕГ ЛОЙКА

К $\frac{4702120200-023}{М302(05)-85}$ 61—85

Музыка зычная ў свеце,—
Моўкнуць нягоды напасці...
Хочацца думаць, як дзеці,
Верыць, як дзеці, у шчасце.

ЯНКА КУПАЛА

думай, чалавек

вершы

Думай, чалавек

Час плыве,
Як на чароўных вёслах.
Зоркамі мільгаюць нашы дні.
Заплылі слязой на соснах
Шрамы ад вайны.

Але ў сэрцы боль
часоў няблізкіх,
І яму травой не зарастаць,
Хоць ужо і славы абеліскі
З-за бяроз і кветак
Ледзь відаць...

Дзесьці зноў разбой
Пад Шляхам Млечным...
Думай, чалавек,
Жыві смялей!
На зямлі агонь палае Вечны,
Ды чамусьці ў свеце
не цяплей...

Восень — 1983

Як бы не восень на двары,
А залатое лета:
Блукай расхрыстаны ў бары
І ўдзячны будзь за гэта.

Так мала ўсюды жаўцізны
І столькі зеляніны!
Хвалююць, як у дні вясны
Марылі і Яніны..

Жыцця краса,
                я твой,
                я твой!
Ды не магу хавацца,
Калі фашысцкай талакой
Ізраіль б'е ліванцаў;

Калі ў Еўропу напралом,
Скрозь боль і гнеў народа,
Прэ у мяшках нейтронны ѐром
Хвалёная «свабода»;

Равеснік і сучаснік мой,
Зямляча мой —
                зямлянін,
Давай сягоння мы з табой
Іначай трошкі глянем,

На тое глянем,
як жывём,
Як шчасце разумеем.
Ці не апошні раз
Жніво
Дыхнула светлым хмелем!

Ці ўбачым заўтра мы раку,
Дзе плавае лілея...
Здымай
з кручка
сваю руку,
А смерць
хай удавее.

Давай да поту працаваць
Не ля ракет,
А ў полі.
Нам трэба свет уратаваць
Ад атамнай нядолі!

Хлеб

Кажуць,
грошы камень куюць.
Можа,
паверыць і трэба.
Ды што
тыя грошы,
Калі не даюць
Яны ўзамен
лустачку хлеба.

Не да каханай,
Не да курка,
Не да розных там лекаў,
А першае,
да чаго цягнецца самлелая рука,—
Гэта да хлеба...

Помню далёкі
гарматны час.
Бацькоўскае зношвалі зрэб'е.
Кулі тады
забівалі нас
І яшчэ —
бясхлеб'е.

Бегалі слёз мурашы па шчацэ,
І маці ад іх слепла.

Ды ўсё вяртаў маладзік у руцэ —
Скарыначка хлеба.
Пасля вайны
каміны,
каміны.
Як вусны скусапыя —
глеба.
Думкі адны,
Словы адны:
Хлеба!
Хлеба!
Хлеба!

Прывыклі да хлеба.
Акрылены ім.
Гучыць песня хлебу хвалебпа.
Ды не магу я
мірыцца з тым,
Што і на сметніку
хлебна.

Хлеб —
як любоў!
Яму чысціня
Сэрцаў людскіх патрэбпа,
Увага
І дабрыня,
А ўзамен —
скібачка хлеба.

Партызанская мадонна

Міхаілу Андрэевічу Савіцкаму

Мне прыснілася
у маміным
доме,
І паверыў
У гэта я:
Партызанская
ваша
мадонна —
Гэта мама мая.

Гэта мама мая
Са мною,
Са сваёю бядою,
З вайною...
Гэта мама мая. Яна!
Тут жа побач —
сасна,
А яшчэ —
мой брат і сястрычка,
Што з'явіліся ў свет за мной.
Мы жылі,
Мы раслі,
як лісічкі,
Пад разлапістай той сасной...

Толькі вочы заплюшчу —
і слыхам
Чую-чую трывогі рыўкі:
З цемры лесу
з галоднай ваўчыхай
Нас праведаць ідуць ваўкі...

Ледзяное балота і неба.
І блакадна сціскае зіма.
— Мама-мамачка, дай нам хлеба,
Вельмі холадна...
— Хлеба няма...

Мне прыснілася
ў маміным доме,
І паверыў
У гэта я:
Партызанская
ваша
мадонна —
Гэта мама мая.

Бачу маму...
Яе слязіны...
Аж і сёння па целе мароз!

Гэта ж вашы маршчыны
Ад балючых тых
маміных слёз...

Трыпціх Янку Купалу

Прызнанне

Калі заспяваюць
                    «Спадчыну»
Ці «Явар з калінаю»
                        «Песняры» —
Як свецяцца
                вочы матчыны,
Колькі ў душы
                    зары!

Спыняюць тады работу
Усе,
      хоць чулі не раз.
Вёска твар выцірае
                        ад поту,
Слухае Вас!

Вашае слова —
Як дрэўца перад акном,
Пахне,
Хвалюе абновай,
Працінае святлом.

Яно і аблашчыць,
І верне
        на міг вясну.

А маці
          крыху і паплача,
Успомніўшы
                    пра вайну.

Яно не раніць —
Яно ачышчае,
Яно —
          як світанне,
Таемнае
Кожны раз...

Іван Дамінікавіч,
Вас не толькі чытаюць —
Спяваюць
               і слухаюць Вас!

Купалаўскія песні

Калі я слухаю песні
На Вашыя словы —
Мне чуецца
               плынь непакорная
У берагах мелодыі,

І берагі не прамыя,
Як струны на скрыпцы,
Што прадаюцца
У магазіне «Музыка»...

Уся на вірах,
Глыбіня такая,
Што дно не прасвечваецца,—
Рака грамамі
І перунамі,
Слязамі,
Вяснянкамі
　　　　коціцца
　　　　　　　ў нашыя сэрцы!

Яе абмінула пудліва
　　　　　　　　　спрамленне
　　　　　　　　　і асушэнне...
Нас яна
　　　　дабрынёй сваёй
　　　　　　　　　　не абмінае —
Круціць,
　　　　як жорны,
Дыскі шматмільённыя
І дорыць
　　　　крылы пявучыя
　　　　　　　　пакаленню за пакаленнем!

Пакуль ёсць Купала

Купала,
　　　　купалле
　　　　　　　і купал нябёс,

Куванне зязюлі
ля струн
лозаў ніцых...
Купала —
Шлях Млечны
птушыных бяроз,
Жывыя званы
беларускіх
крынічак.

Купала —
жыццё
і час
быстрацечны,
Таму й не звядзецца
ніколі
наш род.
Пакуль ёсць
Купала —
будзе
народ,
А значыць,
і песня,
і позірк сардэчны!

Кастрычнік

Мяне і не было
тады на свеце
І бацька мой
яшчэ быў юнаком,
Калі ўсхадзіўся
над Расіяй вецер
І грымнуў
на ўвесь свет
«Аўроры» гром!

Але, здаецца,
ясна бачу
промні
Ў вачах салдат
з рабочых
і касцоў
І Леніна жывога
добра помню,
Як быццам
з ім вітаўся
шмат разоў...

Як быццам
па буржуях
біў з вінтоўкі,
На ветры стыў,
З усімі галадаў...

Кастрычнік
у мяне ўвайшоў
настолькі,
Што ён
маім жыццём
навекі
стаў!

Дома

Б'юць у зямлю
капытамі коні.
Гром і маланкі страсаюць шыны.
А птушкі,
мабыць,
з усіх ваколіц
Прынеслі песні —
аж звоняць шыбы!

А мне ніяк не расплюшчыць вочы —
Нібы ў маленстве,
Сплю без трывогі.
І толькі ціхае:
— Ўставай, сыночак...—
Ураз стаўляе
мяне на ногі.

Сіла

Я музыкі розпай наслухаўся,
Ды больш
засталася ў памяці
Музыка
клавішаў
ганка,
Якія бацька
Перабіраў нагамі,
Калі вяртаўся з работы.

Я неаднойчы бачыў,
Як бура
стрэхі
зрывала,
Маланка дубы валіла.
Але найбольш
мяне ўражвала
Сіла
бацькавых
рук,
Якія былі
маёй крэпасцю,
Куды ворагі не даходзілі.

Свісток

Толькі ў дрэвах
                    сонца
Абудзіла сок,
З цёплае
            вярбінкі
Я спусціў свісток.

Са свістка
            я выпусціў
Жаўрука:
Хай яму
            парадуецца
Рака,

Хай з ім павітаецца
Першы гром,
Зажаўцее лотаццю
Луг кругом,

Стане неба сінь
Сіней,
Вочы злосніка —
Лагадней...

Напрадвесні

Красою клавішнай —
бярозы:
Плыве
над светам
вальс,
няйначай...
Але ў бярозы
Блізка слёзы,
Крані яе вясной —
заплача...

Спявае неба сінь
І зараснік,
Ды песням
на зямлі
не цесна.
Няма
ні ў кога
зваднай
зайздрасці,
Затое
ў кожнага
ёсць песня!

Пра паэзію

Ці не замнога гаворым пра вершы,
Тэму сухую
грызём і грызём:
Верш —
гэта стог завершаны
Ці бясформенны чарназём?

Чаго толькі ні плануем
і ні прарочым,
Ні выдаём атэстацый якіх!
А вершы па-ранейшаму,
як пеўні,
лапочуць,
Ды ўзняцца не могуць
Да сэрцаў людскіх.

Часам бываюць радкі
і вартыя,
Ды ад таго
На душы не святлей,
Што многія вершы,
Як і іх аўтары,
Трымаюцца...
дзе цяплей —

Глядзіш,
ужо і ўваліўся ў крэсла,

А шчырае сэрца
Спальвае жаль:
«Іван Дамінікавіч, кепска...
Працуем, а нас не чытаюць амаль...»

Хадзіць
        да паэтаў
                даўно перасталі,
І гэта варта
        вялікай слязы...

Здаецца,
        Купала
                сышоў з п'едэстала
І моўчкі пайшоў,
                каб нарэзаць лазы...

Ты — музыка

Ні трывожнай сірэнай,
Ні зоркай
        па сінім папасе —
Мазуркай Шапэна
Ты ў сэрцы маім
                занялася,

Як вясна жаўрукамі,
Як восень вятрамі...

Ты — музыка,—
Не дакранешся рукамі...

Слухаю
            не наслухаюся
Ні ўдзень
            і ні ўночы...

Баюся,
Каб не змоўкла аднойчы!

На сёмуху

Бярозы.
Месяц над ракой.
І Млечны Шлях
                        гарыць туманна.
Іду,
      як век назад,
                        з баянам,
І ў сэрцы
            той жа неспакой.

У сэрцы месяц
і рака,
І той жа боль,
І лаўка з маем.

Ды ўсё не тое —
Добра знаю.

Гляджу,
другога абдымае
Другая
мілая рука...

Паспелі суніцы

Як бліскавіца,
Як навальніца:
Паспелі суніцы!
Паспелі суніцы!

Суніцы,
суніцы —
Плыве,
нібы хвалі...
Суніцы
і неба афарбавалі...

І вусны твае
Мне суніцамі сняцца....

Суніцы, суніцы —
Не адарвацца!

Святаянскі вечар

Хутка, глядзі, сівізна
Гэта прыпомніць табе.
Калімах

Мудры Калімах,
Спрачацца нечага
Мне з табой,
Ды вельмі
я прашу:
Паглядзі,
Як святаянскім вечарам
Абнаўляе
Музыка
Душу!

Сівізна
знікае нечакана —
Толькі хай
красуня падміргне..,

Штосьці, Калімах,
Занадта рана
Холадам
палохаеш
мяне?!

Званочкі-заранiцы

Як толькі ўспомніш
Першыя сустрэчы,
І вочы тыя сінія,
што ў сэрца
Званочкі-заранiцы заранілі,
І пацалункі похапкам,
з якімі
На небе
у багоў мы пабывалі...
Маладзічкі грудзей яе —
Да іх мне
Хацелася так вуснамі прыпасці,
Трывожным сэрцам,
Лёсам —
пазаўсёды,
Але яна заўжды перапыняла,
І я пакутваў...

Потым у лясную
Ішлі хаціну
каля хваль азерца —
Да бацькі яе ў госці.
Той вясною
Азерца так шырока разлілося —
І пад ваду схавалася дарога.
І я тады узяў яе на рукі
І падужэў, і стаўся я дарослым,
І горача было мне, як ніколі,
І мне ісці — як кажуць, на край свету...

У хаце ў нас пыталіся, а як жа
Нам ложкі слаць?
Ці, можа, на адзіны
Мы маем права?

Не ведалі,
Што адказаць,
І нам паслалі разам...

Як толькі ўспомніш гэта ўсё,—
Такімі
Малымі стануць крыўды ўсе
у хаце...
А час імчыць,
І сын ужо сягоння
ўглядаецца ў красу
Вясны чаромхавай...

На ганку

З мамай сядзім на ганку.
Удваіх.
І болей нікога,
Калі не лічыць восень,
Але яна не гаворыць,
А толькі слухае звонка,
Як мама перапрашае —
Што нам захавала памяць?
Што калісьці гармонік
Мне не купіла.
І гэта тады,
Калі ў хаце
Не начаваў
Хлеб ніколі,
Бо не было і хаты,
А значыць,
І печы цёплай,
Ні стала,
Ні ложка...
А што гаварыць
Пра капейку?!.

Мама перажывае,
Што пёры ў гусей пазычалі,
Чарніла рабілі
з сажы
І, босыя, снег сустракалі...

Мілая, добрая мама,
Гэта зусім не галоўнае!
Я дзякую табе шчыра,
Што ты падарыла мне тое,
Чаго ніколі не купіш,
Але за што
            сёння маю
Усё,
    аб чым некалі марыў...

Старое фота

Толькі што
            прыкончана
                        вайна,
І мы
    ля хаты спаленай,
                        бы кветкі,
Якімі
    пахваляецца
                вясна...
Не прыйдзе
            з лесу
                бацька
                        у адведкі...

Цяпер у нас
Ні шапкі,
Ні скарынкі,
Ад сонца
аж іскрыцца
у вачах!
Адзіныя хмурынкі —
лапушынкі,
Прыкрыты імі
цыпкі
на нагах...

Мой лес

Хоць лес
і мужчынскага роду,
З мужчынскім характарам,
хваткай,
Ды ў ваенную непагоду
Для нас ён
быў маткай.

Яна — усё аддавала.
Нас ля сэрца
трымала.

З моху
пасцель рабіла.
Ласункамі частавала.

Нават звяроў упрасіла,
Каб нас яны
не чапалі,—
І тыя
над хвояй,
асінай
Амаль побач з намі
спалі.

Калі ж блакада даймала,
Выманьвала нас пад кулі,—
Яна
калыханку
спявала,
Каб ворагі плач наш не чулі!

Май

Колькі святла і песень
У пераможнага мая!
А твая ж, тата, хатка
Цёмная і глухая.

Звоніць май медалямі —
Зямля уся чуе!
І твая, тата, слава
З табой не начуе...

Вавёрка

Цішыня
інее
ў парку.
Жоўта
жураўліны сум
імжыць.
Сонца зіхаціць
электразваркай:
Хоча лета ды з зімою
сшыць,—
Гэткая нязгоднасць,
Ажно горка,
Быццам нейкі
адчуваеш грэх...
На далонь азяблую
вавёрка
Коціць
нераскушаны
арэх.

Скрыпка

На скрыпцы
маршаў
не іграюць,
Бо струны
чулыя
заўжды
Накцюрнамі
Свет адараюць...
На скрыпцы
маршаў
не іграюць,
Бо струны
чулыя
заўжды
Ад сэрца
к сэрцу
пралягаюць
Сусветным болем
І журбой...
На скрыпцы
маршаў
не іграюць,
На скрыпцы
маршаў
не іграюць,—
Калі плач скрыпкі ўспамінаюць —
Ідуць у бой!

Модныя танцы

А пласцінка
пад іголкай
Як не зойдзецца —
пішчыць!
Толькі стогне
танцпляцоўка,
Угінаецца,
Трашчыць!
Што за рытмы,
Што за рытмы!
І красы ў іх не чутно.
Быццам карабель на рыфы
Узляцеў —
ідзе на дно...

Вы сыграйце
штось народнае —
З пахам ветру
І травы,
Не бязроднае,
А роднае,
Што з маленства,
У крыві!

З чым
і дзед
і прадзед

Свята
Сустракалі за сталом,
Білі
Ворагаў заклятых,
Што ішлі
паліць
іх дом.

Вы сыграйце,
Вы сыграйце —
І адчуеце душой
Рытм
народных
нашых
танцаў,
Плынь крынічкі лугавой.

Шчокі ўспыхнуць,
Нібы ружы,
З воч
прагляпуць
светлякі...

О! Танцуюць
беларусы —
Прыгажуні,
крапчукі!

Максіму Багдановічу

Прыйшоў ты ціха да нас,
калі
Мяцеліца завывала,
Лез у хату
Мароз праз вуглы
І ў вокнах
святла было мала.
У бубны дахаў
І ў сэрцы людзей
З халоднага поля
Біў вецер-ліхадзей,
Завейная доля.
На ўсю Беларусь
быў адзіны аркестр —
З людзьмі весяліўся,
Журыўся,
І там іграў
векавечны наш лес,
Мяцеліцы
І вятры ўсе!
Жадаў ты вясны
Для любімых ніў,
Цяпла шукаў смела.
Ты зорку сваю
над зямлёй запаліў —
І ад яе
пасвятлела!

У матчынай хаце

Тры дні
завея такая
Гуляла!
Стаяў такі снегапад,
Што сёння
ўвесь вечар шукае
Месячык стрэхі хат.

А я падкладваю дровы,
Каб агонь не драмаў,
Не думаю
пра дарогу:
Яе ўжо тры дні няма.

Гармонік
з мяхамі ў маліну
Сваім
Ажыўляю цяплом,
Спяваю я
пра рабіну,
Што ў снезе стаіць
Пад акном.
А маці штось вышывае,
І ладзіцца так у яе!
І складна мне падпявае,
Як бы са мной
век пяе.

І мне чамусьці здаецца,
Што я тут жыву,
А не госць,
Бо нездрама ж
у сэрца
З марозу
прыйшла маладосць!

Ядвіся

Бабка
ў вясковай
світцы
Успамінае
Уголас:
— Колас
іграў на скрыпцы...
— На скрыпцы іграў
Колас? —
Зорка ў сэрца
зляцела.
— Іграў,—
і паказвае,—
во як!

Ад музыкі той
трымцела
Усё маладое,
жывое!..

І сёння вясёлка
З неба
ў душу
заглядае,
Калі ўспамінаю
польку,
Якую Колас іграе...

Колас іграў
і ў смутку —
Каціліся гукі,
як слёзы,
Ціхенечка-ціхутка,
Аж прабірала марозам...

Скрыпкай
у сэрца
жар сыпаў,
Душы
расхінаючы
сховы.
Гэта ж Сымон-музыка
У Коласа
не выпадковы...

І бабка яшчэ ўспамінае,
Нібы
зрываецца
голас:
— А каб жа вы толькі зналі,
Як спяваць
умеў
Колас!

Штось бабка яшчэ ўспамінае,
Як быццам гаворыць:
«Вярніся...»
А мне ўжо
голас спявае:
— Ядвіся!
Ядвіся!
Ядвіся!

Чаму ж ты
дзікаю грушкай
Настаўніка
укалола?
Гордая паляшучка,
Паехала —
і ні слова.

Чаму ты шчасця зраклася?
Настаўніку ж
было цяжка.

Цяпер ты,
вось бачыш,
знайшлася,
Ды яго ўжо
нямашка...

Наталля Гайда

Заўважылі —
Яшчэ марозік колкі,
А ўжо вясна не спіць,
не спіць,
не спіць...
І жаўруковы спеў
У небе золкім,
Як ручаёк,
Што з гурбы ўцёк,
Звініць!

Так голас твой
Віруе
і чаруе,
Такі ён —
зачаруе пазусім.
Ён лёд расколе,

Сэрца завіруе
І адгукнецца
У бары глухім...

Дзівосны голас!
На зямным улонні
Ён можа травы гнаць,
Сады спяліць...

Мне хочацца
Узяць яго ў далоні,
Да вуснаў,
нібы птушку,
прытуліць!

Каласавікі

Колькі тыдняў
дождж
каб паманіўся,
Ну а сёння
Ён сышоў, як бог.
І пявестай
свеціцца пшаніца,
Васількі сінеюць ля дарог.

З рукава ракі
Шугнулі птушкі,
Разгукалі гэтак сасиякі,
Што палезлі з моху
ў цёплай пушчы
Іх паслухаць спеў
баравікі.

Дзіўныя напевы

Расхрыстаны
ступаю
ў каласы,
Яны —
нібыта шорсткія далоні.
У залатым
і чуйным
іх палоне
Пачуліся,
здаецца,
галасы.
Мінулых дзён
ці ветру галасы?
А можа,
гэта дзіўныя напевы,

Якія паўплялі
рака і дрэвы
Ў мелодыю жытнёвае красы?
Як некалі,
п'яніць
жытнёвы пах.
Плыве,
плыве ён дзень
і ноч
над нівай...
Шкадую,
што не чую песні жніўнай,
І рады,
што не бачу больш
сярпа.

Удзячнасць

Тамары Раеўскай

Дзякуй, Тамара, за песні!
А іх у цябе —
гэтак многа,
Як прадчуванне любві напрадвесні,
Як у жніўні
хмелю жытнога.

Песні твае —
зоры-znічкі,
Што асвяцілі вечар.
Песні твае,
як крынічкі,
З варажбою,
загадкаю вечнай...

Яны —
як шлях
да бацькоўскай хаты,
З дарагім успамінам.
Пахнуць мятай,
Язмінам...

Хто ты —
чараўніца з мяцеліцамі
І прадвеснямі,—
Нават параўнаць з кім,
не знаю?!
Толькі ведаю,
лечыш
роднымі песнямі —
Дзівоснымі лекамі любага краю!

Рэха

У родным маім клубе
Вельмі гучна
Бушуе струн гітарных вадаспад.
Не буду ўжо сябе я перавучваць
З народнай школы
На эстрадны лад.

Я ціха выйшаў да старога вяза
На зоркі маладыя паглядзець.
Якая ноч!
Ды можна ж тут адразу
На дваццаць пяць гадоў памаладзець!

Я крочу,
А са мною поруч —
                    рэчка,
І абнімае пахам сенажаць.
Якая цішыня...
Як быццам рэха
Майго прызнання першага чуваць.

Заснулае
        шчымліва забалела
І закружыла раптам галаву...
І блузкаю чаромха забялела.
Слязой упала зорка
У траву.

Гукі чароўныя

Гукі вальса чароўныя,
Запаланілі ўсё вы —
Світальныя
і вечаровыя,
З яснасцю сінявы.

Помнім і час навальнічны.
Паміж гарачых баёў
Вы золкай
вадою крынічнай
Сэрцы паілі байцоў,

Салдацкую долю лашчылі
На горкай, суровай зямлі,
Як вочы спагадныя матчыны,
Што верасам узышлі...

І сёння аж расцвітае
Ад вас вечаровая сінь...

Вясну танцаваць запрашае
Пад гукі чароўныя сын.

Вяртанне на Радзіму

Я сёння ўвечары
Каля тэатра оперы
Пабачыў
Пілігрыма:
Дамоў вяртаўся ён.
Ці, можа, быў занадта цёмны вечар,
Ці што бадзягу
так усхвалявала,
І ён спяшаўся
Да гары Траецкай,—
Я не пазнаў,
хто гэта.
Маўкліва
прайшоў задумны ён.
Ды бліснула маланка —
І я твар Багдановіча пабачыў:
Па ім сляза кацілася...

Лад

Усё на сваім месцы
Быць павінна:
Лілеі — ў рэчцы,
На імшары — журавіны.

У жыце — сцежка,
Ў хмарах — навальніца,
Пад абрывам —
Срэбная крыніца.

Рабінка родная —
Каля паркана,
А салавейка —
Побач закаханых,

Бо калі шчасце
Ён здалёк вяшчуе,
Дык хіба ж яго
Сэрцайка пачуе?!

Званочак

Якая радасць —
прачнуцца
У маці
На сене мурожным!
Заглянуць
у шчыліны
імкнуцца
Яблыкі неасцярожна.

І вецер,
як раньш,
З асалодаю
Травінкай
казыча
вусны.
Жаўрукову мелодыю
Каваль
выкоўвае
ў кузні.

— Дзень добры,
мілы кавалю!
Не помню,
днём а ці ўночы
Калісьці
і мне скаваў ты
У сэрцы званочак:

Дзе па зямлі ні хаджу я,
Нават за морам бываю,—
А голас ягоны чуе
Родны мой краю.

Ражок

Святло адчулі ранішнія росы —
І ўжо яны не росы —
светлякі.
Заспаны ранак,
Як падлетак босы,
Ідзе,
па пояс мокры,
да ракі.
Яшчэ спавіта ўсё навокал снамі,
Над хатамі
яшчэ не ўстаў дымок,
А сонейка
ружовымі губамі
Дзьме ў пастушыны
казачны
ражок.

Народная песня

Генадзю Іванавічу Цітовічу

Над птушыны спеў
І звон коскі,
Праз гушчар дажджу
і ў мароз

З году ў год,
з году ў год
З кожнай вёскі
Па праменьчыку
Ў сэрцы
ты нёс.

І нясеш,
І нясеш бясконца,
Ды ці ў сэрцы
ўтрымаць
святло!
Ты адкрыў яго,
Выпусціў сонца —
І яно
ва ўсе
вокны
пайшло!

Не можам іначай

Па-ранейшаму светла-русымі,
Сінявокімі з веку ў век
На зямлі жывём беларусамі
Ля бароў задуменных і рэк.

Тут буслы, як снег, тут і чаіцы,
Як пялёсткаў рой, над вадой,
Усміхаецца светла раніца
Вам дзяўчынаю маладой.

Цветам мы зусім не змяніліся,
Хоць у нашу жывую сінь
Беды розныя надыміліся...
Чорнай птушкай у сэрцы — Хатынь...

Ды не можам мы ў краі гэтакім
Без вачэй крыніц, светлых кос,
Дзе ноч светлая нават з ветахам
І паводкай святло ад бяроз!

Сунічныя беразнякі

Прыйшоў мароз,
                ды не з дубінкай,
Каб пакрышыць,
Каб паламаць,—
А з сіняй
        коўзкаю лядзінкай,
Каб напрасткі
                дарогу даць.

Ну чым не дзіва,
Чым не казка:
Ідзі —
як глянеш! —
напраскі,
Ані табе
лагчыны гразкай,
Як бы зусім няма ракі...

Ды штосьці
белы сум
агортвае,
Не радуе
прамы
той шлях,
Дзе сыпкі снег —
як сена цёртае,
Зары вячэрняй
стыне шлак...

І сняцца
ўсю зіму пакутную
Сунічныя беразнякі,
Як вусны —
мілыя,
спакусныя,
К якім
не пройдзеш напраскі.

Людзі

Купала,
Колас,
Броўка,
Куляшоў —
Чатыры зоркі
　　　　　　　　веку залатога.
З іх
　　кожны
　　　　　　па жыцці сваім
　　　　　　　　　　　　　　прайшоў,
Не збіўшы,
Не адціснуўшы
　　　　　　　　нікога.

Яны йшлі ў цеснаце,
　　　　　　　　　　　　але з сям'ёй —
Ну хто ж сябе
Ад дзетак адрывае!
Затое з імі
　　　　　　яснай паласой
Лілася ўшыр
Дарога слупавая...

Каб болей зразумець,
Каб лепшым стаць,—
Бяру я том
　　　　　　шаноўнага паэта,

І ўсё ж пакуль чытаць,
пакуль чытаць...
Падумаю хоць трошкі
І пра гэта...

Крыніца

Яна ў траве.
Калыша ціха лісце.
Бруіць жывым блакітам
і звініць.
Прыходзіў бацька
да яе калісьці,
І дзед прыходзіў
У жніво напіць.

І я стаю над ёй,
Нібы падключаны
Да вечна юнай
плыннасці яе,
І адчуваю,
як усё балючае
З маёй душы плыве,
плыве,
плыве —

І нечая усмешка брыдкаватая,
І брудны камень,
кінуты ў мяне.
Я забываю дружбакоў,
не здатных
На шчырасць,
Хутка здрадзіўшых вясне.

Я адчуваю
мілы дотык ветру,
П'ю не нап'юся волкасці расы,
Ўглядаюся
ў бярозавыя нетры,
Дзе рэха на рагах
нясуць ласі,

І думаю, якое ўсё умоўнае —
І радасць,
І журботлівы настрой...

Як добра,
што на свеце ёсць чароўная
Крыніца,
Светлы жаўранак над ёй!

Даруйце, што патрывожыў

Даруйце, што патрывожыў,
Але ж я і сам
трывожуся,
І мне
вельмі страшна робіцца,
Калі вы вочы хаваеце,
Пры стрэчы
хаваеце вочы,—
Як быццам бы злое задумалі,
Як быццам бы
нешта скрываеце.
Пры людзях
хаваеце вочы!
Схаваеце,
і мне здаецца,
Што гэта ўжо і не вочы,
А два патроны ў патронніку,
А два камяні за пазухай,
А дзве ананімкі пасланыя...
Даруйце, што патрывожыў,
Але ж
калі вы не згодныя,
Калі я вас дужа пакрыўдзіў,
То гляньце
мне ў вочы
адкрыта,

Толькі гляньце
мне ў вочы,
Толькі гляньце,
І мы з вамі, веру,
дамовімся...

Тым, хто ў сваім воку берв͡яна не бачыць

У іншых
і тое не так
і гэта не гэтак,
Затое сябе
вы заўсёды
адзначыце.
У чужым воку
пылінку
заўважыце,
А ў сваім
бервяна
не ўбачыце.

Гэтулькі пыхі
і гонару,
Аж вее душэўным холадам,

А выгляд —
выгляд грыбоў,
што прабіліся,
Каб свет ратаваць
ад голаду.

Прабіліся,
дык прабіліся,
Але ж усе добра знаюць,
Што вельмі часта
чарвівымі
Грыбы ў нашым лесе бываюць!

Сухі лісток

Ящчэ з вясны
на дрэве ён засох,
Ды вецер
не занёс яго
ў пясок,
Не кінуў у раку:
пашкадаваў,
Яго з галінкі
нават не сарваў.

І ён сабе
Так ціха правісеў,
Аж покуль восень
Не дайшла да дрэў
І не ўзмахнула
выстылым крылом,
Халодным
не азвалася
дажджом,—
І лісце,
што шумела і расло,
Што з птушкамі
лагодна спеў вяло,
Што апякло
зялёную далонь
Аб навальнічны
трапяткі агонь,—
Паволі вянуць пачало,
Жаўцець:
Раз лецечка прайшло —
пара ляцець...
Як бы ўсхадзіўся
жоўты акіян!
Як бы магутны заіграў арган!
І вось пад гэты шум,
бы незнарок,
Зляцеў і той —
даўно сухі —
лісток...

Памяркоўнасць

Хлопцы,
навошта
паласа адчужэння
Сэрцу ад сэрца,
У якіх зелянее будучыня
Парасткамі далікатнымі;

Навошта вятры зласлівасці,
Якія і стрэхі зрываюць;

Навошта лёд
Вуснам жывым,
Якія цяпла чакаюць...

Навошта ўсё гэта,
Калі жыццё такое кароткае,
Калі ўсё роўна
Будзе іначай...

Пакаранне снегам

А снег
па дрэвах
шоргае

Настойліва
наўскос.
Прастору
затушоўвае,
Пачаўшы
ад нябёс.

Снег
шчыра затушоўвае,
Ой, добра
крые снег
І лісце
нудна-жоўтае,
І нечы
гэткі ж смех...

Сляды

Нідзе
так доўга
сляды
не застаюцца —
Ні на снезе,
Ні на бэзе,
Ні на небе,
Ні на шашы...

Нідзе
так доўга
сляды
не застаюцца,
Як на душы!

Нішто
так моцна
не апякае —
Ні пужка,
Ні папружка,
Ні крапіва
І ні лаза...
Нішто
так моцна
не апякае,
Як крыўды сляза!

Сябру-кампазітару

Твае песні,
як птушкі,
Што прыносяць вясну
З неба зімнага,
з пушчы
І з трывожнага сну.

Яны боль супакояць.
Дарадзь
высі свае...
Штосьці
ў іх ёсць
такое,
Чаго нам не стае.

Ад зласлівых,
Староніх,
Несумленных людзей
Твае песні бароняць —
Дарагі чарадзей.

Блізарукасць

Няхай цябе, блізарукасць,
Людзі б цябе не зналі:
То шышку з табой заробіш,
То пасядзіш у канаве!

А сёння ж зноў выкінуў штуку:
Забыўшы пра мінус свой, здуру
Маліўся, пэўна, гадзіну
Я раўнадушнай скульптуры...

Паедзем...

Кампазітару Уладзіміру Будніку

Давай з табой, цёзка,
Пакуль яшчэ
свежа
і росна,
Паедзем туды,
дзе птушкі
Звонка
калышуць пушчы.

Паедзем,
сустрэнем красуню
З вачыма,
поўнымі суму,
Не проста паспагадаем —
Настрой разгадаем
Шчырым словам
і нотай
І праспяваем не ўпотай.

Мо іскра ўпадзе каму ў сэрца —
І разгарыцца
цяпельца,
За стол перакінецца,
ў поле —
І вольнаму воля...

Паедзем ад тых,
хто з плесняй,
Хто алгебрай мучае песню.

Крыжаванне

Пахавалі
паэтэсу слынную.
Ясны дзень крыжуюць
сум і гнеў —
Да яе святла
і тыя хлынулі,
Хто яе чарніў,
Аж сам чарнеў.
Сваю ніву
Зажынала шырака
І вяла, вяла...
Ліпеня
захмеленага
лірыка
Сэрцы абвіла.

Пахавалі.
Гэта —
дзень
ці ноч?

Цяжка зорам...
Боль
        і сорам
Не даюць узняць
                        нікому
                                воч...

Чалавечы гнеў

Можа, ад крыўды,
Можа, ад злосці
Неба нахмурыцца,
Маланкай жыгне
                        над вуліцай —
Цыбатая,
Шэрая
        імчыць кавалерыя
                                дажджу
Па садзе
І па траве.
Здаецца, стрэхі сарве,
Ды, бывае,
                зрывае
І гневам
        маланкі зіркатай

Каламаціць
клёнам чубы.
Спапяляе хаты.
Рассякае дубы.
Але ж
пасля
навальнічнага звону
Якая чысціня
І колькі азону!
Усё шчасліва ўсміхаецца,
Да сонца імкнецца!
А чаму пасля
чалавечага гневу
Чорным робіцца сэрца?..

Час — гэта мы

...Час — вечны.
Ён заўсёды быў
І будзе,
Але хіба што значыць ён
Без нас?
Час —
гэта мы!
Жыццё,

Час —
гэта людзі,
Няма чаго скідаць усё
На час.

Прычым тут час...
Мы вінаваты самі,
Што не стае душэўнае красы.
Што ў сэрцы —
злосць,
хоць звозь яе вазамі,
І крапіва ў вачах —
не верасы.

Хай ад зямлі
Мы адарвёмся трохі,
Дык нават слова выкінем —
«браток»;
Што хам,
ледзь не па ім,—
цябе пад ногі,
А не —
загнаць стараецца ў куток.
Не кожны з тых,
Хто і ў любві клянецца
(Здаецца, вельмі шчыра,
кулаком),
На боль чужы
Душою адгукнецца,

Табе паможа ў горы
хоць крадком...

Усе ваююць,
божа ты мой мілы,
За званні,
за сталы
і ... за штаны.
На што мы трацім сёння,
Хлопцы, сілы,
Калі гудуць трывожныя званы!

Не трэба ўзнагарод,
Ніякіх званняў!
І з тых зняць,
Хто рашчэлепіў зноў рот...
Калі у нас сапраўднае прызванне,
Дык нас і так прызнае наш народ!

...А часу без людзей няма —
Ён з намі!
Падумаем з павагай пра яго.
З Семнаццатага
Мы ўсе добра знаем,
З кім ён
І ненавідзіць ён каго...

Студэнцкі гармонік

Студэнцкія
мілыя шаты
Прыходзяць на памяць не зрэдзь.
Як часта
любілі дзяўчаты
Гармонікам вечар сагрэць!
Была ў сэрцаў
з музыкай повязь —
З вясковай,
па слыху,
без нот.
Ішлі на яе,
як на споведзь,
І з ёю
праводзілі ноч,
Каб сэрцы не зледзянелі,
Каб зорны шугаў агонь,
Каб свет мы ўвесь разумелі
І —
адзін аднаго...

Пранёсся той час,
быццам коннік,
І сэрца трывогу б'е:
Дзе ты,
студэнцкі гармонік?
Як не хапае цябе!

Зайздрасць

Вострая каса
Зайздрасці тупой,
Я не раз быў скошаны,
Подлая, табой.

Зноўку
хтосьці тупае
Па расе...

Як траву ні косіш,
А яна расце!

размова наросцеж

паэма

Вашы Штаты трасе
істэрыка,
Містэр Найт.
Хопіць маны.
Я рады
размове
наросцеж
з сынам Амерыкі.
Помню:
да нас прыязджалі
пасля вайны.

Мы вам
не дарылі ружаў,
Не прамаўлялі
прачулых слоў.
Можа, згадаеце
вёску Закружжа —
Над папялішчамі
клёкат буслоў?..

Счэзлі
ў полымі лютым
Буслянкі і хаты.
Крыжы і крыжы
ў ручніках.
Колькі магіл!
Сумных
і горкіх.
Пад чаборам і мятай.
Смутак у вырай
не вылеце
за небасхіл.

Мы
вашае мовы
не разумелі,
А падалася спагаднай,
як ваша рука.
То мова не тая,
якую пачуўшы,
нямелі,
Дзе кожнае слова —
як вырваная чака.

Праўда ж,
ваша далонь
была вельмі лагоднай,
Як цукеркі дарыла,
гладзіла па валасах.

Містэр,
шчыра скажу я сягоння:
У пашчах гарматных
Агонь яшчэ не ачах...

Пасклікайце
дзяцей сваіх,
унукаў сваіх
пасклікайце,
Няхай жонак сваіх
папрыводзяць сыны,—
Успомнім
давайце,
разам пройдзем
давайце
Па вёсцы маёй...
адразу пасля вайны.

На вогнішчах бяды

Спыніўся лімузін
Ля плашчакоў сасновых.
Вас сустракаў
Максім
Ссівелы,
Стогадовы.

Пяць мужыкоў было
Вас у адной машыне.

Максім
на ўсё сяло
Адзін
як ёсць
мужчына.

Яму і выпаў лёс
Вітаць.
Па волі лёсу
Вам дзед Максім
паднёс
Хлеб-соль,
як мы ўсе,
босы.

Сабраліся жанкі
Ад тапароў
і косаў.
І мы ўсе,
рань-шпачкі,
На вас
глядзелі скоса.

Дзед ведаў,
што для нас
Вы пакавалі трумы,
Ды ўжо на трон у вас
Узлез
з кантычкай Трумэн,

Не на кані
з канём
Сваю паказваў
сілу,
А жудасным агнём
Ён знішчыў
Хірасіму!

Драпежна
пагражаў
І нам.
смяротным грыбам,
Нам —
шустрым мурашам
На спаленых сядзібах.

Не разумеў ён,
шыз,
Што нас не запалохаць,
Бо толькі што фашызм
Мы нішчылі
самохаць!

І вось
у гэты час,
Трывожны
і галодны,
З'явіліся вы ў нас...
Нібы на суд народны...

На вогнішча бяды,
Дзе і хлапчук —
араты,
Прывалаклі тады
Вы юнраўскія транты.

Як дзед ішоў вітаць,
Адзеты
не па модзе,
Мы вам хацелі даць,
Прабачце мне,
па мордзе,

Ды перад дзедам вы
Прыпалі на калена
І шапку з галавы
Знялі
зусім не лена,

Спагадна прынялі
Наш бохан
з асцюкамі.
Да бохана —
губамі
І дзеда абнялі,—

І нейкае цяпло
Да нас,
зусім нязвыкла,

Як бы ад вас
                цякло
(Ці мо да вас узнікла?).

Але
    не вам зусім
Мы білі ў ладкі
                з сілай.
Іх зарабіў
            Максім.
Яны былі —
                Максіму.

Бо ўсё-такі не вы
Прайшлі
            праз бездань гора.
Між берагоў Нявы
Не вашая «Аўрора».

На Волзе
            ў весні час
У нас
        радзіўся
                Ленін.
Свет ведае,
            ад нас
Да ўсіх
        ідзе
            збаўленне.

На картах жа —
                    пара
Прызнаць! —
Ты,
    край мой добры,
Падобны
            на зубра,
А не
      на лісцік
                дробны!..

Такі ў нас
              быў настрой.
Душы
        такая рыска:
За ўсё
          стаяць
                гарой,
Што міла нам
                   і блізка.

За ўсё
          стаяць
                як след,
Як у вайну
              стаялі,—
За свой
          і хлеб,
              і свет,

Задымлены
баямі...

І ў той час
заіржаў
Конь згаладалы,
слабы —
З прыпеўкамі
з імшар
Сыры мох
Везлі бабы:

— Не забудзе Беларусь
Тых дарог пракланых,
Дзе хадзілі па лясах
Хлопцы-партызаны...

А потым,
як сляза,
Пякуча
І балесне,
Па вастрыі
ляза
Ішла з аселіц
песня:

— Закаці, закаці
Ты, яснае сонейка,
Хоць за лес,

За лясок.
Ты прыйдзі да мяне,
Мой мілы дружочак,
Хоць на час,
На часок...

— Пайшлі,—
сказаў Максім,—
Паглядзім,
чым багаты.
Мы
голыя зусім,
На ўсё сяло —
ні хаты.

На вуліцы,
платы
Зламаўшы
з нецярпення,
Як на рацэ плыты,
Грудзілася бярвенне.

І кожан там кругляк,
З вяршынькі
і да донца,
Свяціўся
ясна так,
Бы ў ім
сядзела сонца.

А трошачкі наўзбоч,
Зусім жа недалёка,—
Ноч,
        папялішчаў ноч,
Хоць пальцам тні
                        у вока.

Агню і дыму жах
Яшчэ ўсё не забыўся,
Ды ўжо сасновы пах
Так гаспадарна
                    віўся!
Ярылася душа.
І,
  да прыгод ахвочы,
Вясновы ветру шал
Нёс
      попел горкі
                    ў вочы,

Яго і вам
            прынёс,
Хоць,
      можа,
            не чакалі.
І іскры
      вашых слёз
У сэрцы нам
            упалі...

Зямля,
ты
са святла,
І з дабрыні,
і ласкі,
Ды песняй
не была
І не была
Нам казкай!

На глыбіні
ў зямлі,
Матуляю сагрэты,
Мы спалі
і жылі
Усе
у тое лета.

Ды летам
не бяда,
Ды летам —
то ж маліна!
Во калі
к вам вада
Цячэ бесперапынна...

Ды і яна —
нішто,
Абвыкнешся з вадою.

Мярзотна
на ўсе сто
Спаць у зямлі
зімою.

Вясна нясе цяпло.
І пчолка ўжо лятае.
Але ж вясной сяло
Так моцна галадае.

Ратуе
шчаўем луг.
Ды не забыць ніколі:
Вясной
цягнулі плуг
Жанчыны
замест
коней.

Ой, муляў жа хамут...
Ой, не радзілі нівы...
Скажыце,
містэр,
тут
Што думалі
Тады вы?

Не вылезем
з бяды?

Не,
вылезем —
кроў з носа!
Нічога,
што гады
Прыйдзецца тупаць
босым!

Кабеты камлюкі
Пілою раскідалі
І неслі
плашчакі,
Дзе зрубы
ўжо світалі.

Не вынесуць?
З вайны
Хай выйшлі —
тут здадуцца?
Не,
вынесуць яны
Усё
і не сагнуцца!

Не змогуць да канца
Давесці ўсё
без хлеба?
Не,
змогуць!

Да вянца
апошняга.
Як трэба!

Ці помніце вы,
як,
Цалёўку асядлаўшы,
Яе стругалі ўсмак
Матулі —
ка́ні нашы?

Баран спяваў —
не выў,
Мелодыя лілася,
Аж паглядалі вы
На тую працу
ласа.

А стужка ўверх ішла
І пенілася пышна,
Як быццам расцвіла
І цвет
скідала вішня.

Баран нібыта сам
Насіўся
лева-права,—
І так карцела вам
За рогі
ўзяць барана!

І вы,
на дзіва нам,
Усселі лёгка,
лоўка
Ў бастонавых штанах
На смольную цалёўку.

У працу вы
без слоў
Ўчапіліся рукамі.
Але баран ішоў
Да вас,
як цяжкі камень.

А потым вы штаны
За ясенем
мянялі,
Бо ўсю смалу яны
На забедры
забралі.

Ды смеху не было,
Ніхто
не рэзнуў свістам,
Бо ведала сяло:
Што ж,
гэта,
браткі,
містэр...

Скажыце,
містэр,
мне,
Ці помніце
вы гэта?
І тое
па вайне
У смольных трэсках
лета?

Ці помніце,
як мы,
Пазбаўленыя школы,
Каменне,
бы грамы,
На звонкіх
везлі
колах

Пад новыя вуглы,
Пад новыя асновы,
Дзе зыркалі вуглі,
Нібы вачамі совы?

Ці ў сэрцы зберaглі
Вы наша «калі ласка»?
Ды й кропелькі ж былі
І, помніце,
кілбаска...

І песню заспяваць
Была тады
прычына.
Як абступілі
вас,
Ці помніце,
жанчыны?

Паверылі яны
Вам
па-сялянску,
шчыра,
Што вы
супроць
вайны,
Што вы
не супраць міру.

Ці помніце
вы іх?
Кляліся ж
сынам,
хлебам
Змагацца
з жыл усіх
За мір
пад родным небам.

Покліч Хатыні і скарга Сангмі

Ёсць месца такое
У Беларусі,
З-за лесу
нябачнае
воку,
Дзе пабываў
кожны, мусіць,—
Зблізку ён
ці здалёку.

Там
нязвычныя хаты —
Гранітныя зрубы...
Там
дрыжаць,
нібы вінаватыя,
Губы...

Там
усё,
нібы ў нейкай замеці.
Слоў не чуваць
з вайны.
Там
размаўляюць
з памяццю
Званы...

Скаргі покліч
плыве над лясамі.
На мармуры —
тры бярозы.
Зірнеш —
коцяцца самі
Слёзы.

Песень ніхто не спявае.
Баян не зальецца.
Гэты помнік
спакой у сэрцы ўзрывае.
Хатынню завецца...

Я адтуль
з мяшэчкам зямлі
Быў аддадзен
вятрам дарогі.
Пабываў там,
дзе бітвы
такія прайшлі,
Што ледзь вынес
Захопнік ногі.

І сягоння згадаю —
нібыта грудзьмі
Дакрануся
да вугалля гарачага:
Мне Сапгмі зашчыміць,

Застагну я:
— Сангмі...
Душа па Сангмі
заплача...

Сангмі...
ў любові
людзі жылі там спрадвек.
Пад крылатымі пальмамі
нараджаліся дзеці.
Сангмі...—
пяцьсот чалавек.
Сяляне...
як і ўсе сяляне
на свеце.

Сяло,
што рыбак,
па калена стаяла ў вадзе,
Над рысам схілялася,
смакавала бананы.
Люд працавіты
не чапаў нікога,
нідзе,
У лотас бялюткі
Навек закаханы.

Дзень узнімаўся,
як вясло над ракой,

Птушкі спявалі
у голлі,
Калі ступіў
на зямлю Сангмі
з бандай сваёй
Лейтэнант Коллі...

А на досвітку
такія салодкія сны,
Як маліна каля дарогі.
А ў людцоў жа —
аніякай віны,
Ці не таму
спалі яны
без трывогі.
Хай бы гром папярэдзіў іх,
Хай бы бура павыганяла
З сонных хат
і малых,
і старых,
Пакуль пранясецца навала!..

Не стралялі —
ці таму,
што патроны ўсе выйшлі,
Ці таму,
Каб было цішэй,
Каб не пачуў
Усявышні,—

Цэлілі
бамбукам
і каменем
між вушэй...

А калі ўсіх
пабілі —
яшчэ і «пеўня»
пусцілі.
Зямля плакала
слязьмі крывавымі,
прасіла вады.
А яны —
фотаздымкі
на памяць
сабе і бацькам
рабілі,
Смехам,
як ватай,
спакойна
напхаўшы раты.

І раптам —
голас жаночы:
— Дзе мае дзеткі?..
Ай, ай!
Злавілі кабету,
Кінжалам
выпаралі вочы

І пусцілі:
бяжы
Сваіх шчанят пашукай...

Бегла яна...
упала,
як падстрэленая птушка.
Паўзла...
клубочкам кацілася...
рукамі хапала зямлю.
— Дзеткі мае дарагія...
Сыночкі мае...
дачушкі...
Як жа я вас люблю!
Як жа без вас
буду,
Як бяду перабуду,
Што мне
без вас рабіць?
Дзеткі мае,
адгукніцеся,
Крывіначкі,
засвяціцеся:

Ноч у вачах стаіць...
Ноч...
нібыта ў Хатыні.
Чорная,
як вуглі...

Слухай,
Амерыка,
выхваляешся
зліткамі залатымі,
А чаму ж за табою
такія сляды
па зямлі?!!

Пасля твайго тапара
Нашто і машыны,
Што розумам свецяцца,
Метрапóлітэн-оперá
І сляды
тваіх хлопцаў
на Месяцы?!!

Нашчадак містэра Найта

А ці помніце
Горад Намдзінь?
Я пабыў у Намдзіні:
Васемнаццаць тысяч багінь
Ткуць шаўкі
для радзімы.

Тая фабрыка
ў садзе.
Вокны
павыбіваны.

І зенiткі
па строгай камандзе
З той пары захаваны...

Ты плыла
з далёкага берага,
І з табою —
Тупая сіла.
Што шукала ты там,
Амерыка,
Што,
Амерыка,
там згубіла?
Не згубіла
Нічога там —
Ты сябе загубіла.
Не чакала,
што сплаціць В'етнам
За магілу
магілай!

Пагля́дзі
на адну з дзяўчат —
Ззяе Зорка
Героя В'етнама.
На плячах —
аўтамат,
І каса —
на плячах таксама.

Горда,
        цвёрда
                красуня вядзе
Груганоў паланёных,
Каб на рысавым полі,
                        што ў барвянай вадзе,
Яны чулі
Зямлі праклёны!

Так пакорна ідуць,
Штосьці мямлюць
Былыя піраты.
А ў вушах
            у дзяўчыны
                            маторы...
                                маторы гудуць,
І ў сэрцы
            рвуцца снарады...

Лотас пяшчотны,
А сілы стае —
Прыгажуня й зенітчык вядомы:
Бачу,
    Амерыка,
Паламаныя крылы
                        і колы твае —
Скарабачаныя «Фантомы»!
Ну а побач —
                магілкі.

Цяжка ступаю.
Сэрца...
Сэрца аж стыне.
На курганкі рассыпаю
Зямлю Хатыні —

Быццам бор зашумеў,
Той,
што ў краі маім
партызанскім,
Сціснуў сэрца
напеў
Ціхай крыўды жаночай
і ласкі:

— Купалінка, купалінка,
Цёмная ночка,
Цёмная ночка,
Дзе ж твая дочка?

— Забярыце
ночку з вачэй...
Забярыце...
Мне дачушак...
сыночкаў...
хутчэй
Вярніце!
Папрыціхлі янкі —
цішэй вады.

Дзяўчына
замерла ў здзіўленні.
То нібы не яны —
Амерыка,
ты
Перад маці
кінулася
на калені...

А раней жа,
Калі дзяўчаты
Іх трапным агнём
зрывалі з нябёс,
Нібы дзеці,
раўлі яны,
асабліва адзін,
рыжаваты —
Найт,
Што дзесьці
ў Тэхасе рос.
— Найт — сказалі?
Я Найта знаў аднаго.
Не забуду з вайны ніколі.
Найт...
Так сустрэў я
сына яго.
Містэр,
яблычак
з вашага голля!..

Ён вярнуўся
дамоў,
Маршырує,
За чынам
хапае чын.
Пакуль што
з намі ваюе
На манеўрах
Ваш сын...

А ў нас
з вайны
найбліжэйшай
Дваццаць мільёнаў —
ляжыць.
Таму мусіў
сын мой мілейшы
Сцягам
баявым
служыць.

Яму дзядамі
падорана
Слава
ваенных дзён.
Браць на прыцэл
здорава
Умее
ворага ён!

Учора
вярнуўся дахаты —
Свае адслужыў дзве зімы.
Прывёз нам
добрае свята,
Якое чакалі
ўсе мы.

Аж пасвятлелі вячоркі,
Азёрны
сіні разліў,
Як бы і свае зоркі
На небе
сын прышпіліў!

Як быццам
і хвалі на рэчцы,
І хмарку
над родным сялом,
І жоўтыя
росныя дрэўцы
Сагрэў ён
сваім шынялём!..

Вы ж,
містэр,
сынам кляліся
Змагацца за мір
па зямлі.

Што,
      прыкідваліся лісам,
Хвастом папялішчы мялі?!.

Тады
Над чарнюткім
                    акрайцам
Няўжо вы хлусілі нам?
У сына свайго спытайце,
Чаму ён забыў В'етнам?

Усыпце бярозавай кашы,
Каб ледзьве панёс.
Вы ж бацька...
І ў руках вашых
Ягоны лёс...

Прыедзьце да нас,
І з вамі
Няхай
        прыязджае
                    сын.
Паслухаеце,
Як званамі
Душу
      барануе
                Хатынь...
Заявімся
          і ў Закружжа.

7*

Успомніце маладосць.
Надорацць вам людзі
ружаў.
І чарка —
ёсць.
Убачыце хаты,
Якіх тады не было.
Ох, і багатае
Сёння наша сяло,
Ды пачуеце,
часта
Б'юцца ў песнях звапы,
Бо і сёння
бабуля Наста
Чакае сыноў
з вайны.

Пра самае блізкае,
кроўнае
Скажа вам
Наша сяло,
Пра самае дарагое,
галоўнае —
Каб вайны не было!

...А за акіянам
істэрыка,
Шантаж
і разбой.

Пентагонаўская
Амерыка
Хвост узняла
трубой.

Крычыць
аб нашай пагрозе,
А нам
рыхтуе атамны вір.
Словы ажно
прабіраюць марозам
Пра рэчы,
важныя болей,
чым мір.

Гэта што —
нейтронныя боегалоўкі?
Гэта яны
там,
у вас,
важней?
Ну і прыдумала ж
лоўка!
І таму крычыш
штораз галасней?

Крычыш,
Амерыка,
бы хвост ушчаміла

(Пачакай,
ушчэміш,
калі так пажывеш!),
Крычыш
і цягнеш тое.
Што табе міла,
Дзвюмя рукамі адтуль,
дзе праклінаюць цябе,
грабеш!

Такое не можа й прысніцца,
Ды бачыш,
зварылі ж мазгі
Сказаць,
што граніцы Еўропы —
твае граніцы,
Берагі Еўропы —
твае берагі...

Сказаць можа
чалавек у агоніі
Ці чалавек,
стукнуты
пыльным мяшком,
Што на зямлі
усе акіяны —
ягоныя
І ўся ягоная нафта
Пад травяным кажухом.

А што яшчэ там,
у планах?
Спіш і сніш Еўропу
У громе атак?
А сама акіянам
Адгарадзілася,
так?
Божа, які тэатр!
Які несусветны наіў!
Ды гэта ўсё —
смеху варта,
Як бацька мой гаварыў.

Глупства з галоў сваіх
выкіньце!
Хай планы
закрэсліць рука!
Ды акіян жа
выкіпіць,
Як малако з кацялка,
Калі ўздымуць ракеты
Полымя да нябёс...

Страшна падумаць пра гэта.
Аж па целе мароз!

Па ўсёй зямлі
антываенныя мітынгі
Гудуць трывожна —

Планеты званы.
Хіба не чуеце?
Люд выступае
супраць крыважэрнай палітыкі,
Супраць
вайны.

Не ранеты —
ракеты вы росціце.
На граніцах,
На сэрцах —
таросамі лёд...

Містэр,
гавару я з вамі
наросцеж,
Каб пачуў мяне
За акіянам народ.

хаджу суніцнымі барамі

песні

Зямля мая

Зямля, ты такая вялікая,
Зямля, ты такая прасторная,
Што да акіяна да Ціхага
Не дойдзеш за год з мора Чорнага.

Не раз горкім дымам засланая,
Вякамі ты зналася з бедамі,
Але ж мы завёмся зямлянамі,
І лепшай планеты няма!

Ты нават у сэрцы не ўмесцішся
Лясамі з грыбамі, арэхамі,
Сваімі садамі пад месяцам,
Сваімі азёрамі, рэкамі.

Вялікая, светлая, росная,
Была неаднойчы знявечана,
Ды перад сучаснай пагрозаю
Здаешся маленькай, не вечнаю.

Давайце пазнаёмімся

Колькі ў свеце цудоўных людзей,
Шчырых сэрцаў, прыгожых, натхнёных,
Колькі ў свеце харошых людзей,
Між сабою зусім незнаёмых.

Не пражыць без сяброў ані дня.
Так было, і заўсёды так будзе;
Каб на свеце была дабрыня —
Жыць у дружбе павінны ўсе людзі.

Рук сяброўскіх цяпло, як вясна,
Што душу асвятляе і грэе.
Хай жа светлага больш будзе ў нас,
Хай ад добрага свет падабрэе.

Давайце пазнаёмімся
Сягоння з вамі,
Няхай жа свет папоўніцца
Сябрамі.
Давайце пазнаёмімся,
Давайце пазнаёмімся,
Няхай жа свет папоўніцца
Сябрамі.

Чароўны край

Чароўны край
Далёкага дзяцінства,
З любой дарогі да цябе бліжэй!
Звычайны месяц над тваёй хацінкай
Пярсцёнка залатога даражэй.

Мяне тут нават ліст вярбы крапае,
А як мне вечар салаўіны люб,
Што з туманоў кашулю апранае
І шчырай песняй адчыняе клуб...

Тут родны дом, навекі сэрцу мілы,
І вецер той, што дзьме у парус мой.
Тут нават бусел,
Ціха склаўшы крылы,
Вітаецца і гутарыць са мной...

Песня шчасця

На лапках зор ідзе ноч над садамі,
А росы — як дзівосныя агні.
І вусны роднай песні прыпадаюць
Да гэтай найсвятлейшай чысціні.

У цішыні сны яблыкамі спеюць,
А яблыкі — як залатыя сны.
Зямля не спіць, а сэрцам колас грэе —
І ён, як зорка цёплая, звініць...

Хмурынка светлы месячык не засціць —
Яму яшчэ над рэчкай плыць і плыць...
І думаеш, якое гэта шчасце
Зямлю любіць і сынам яе быць!

Сцяжынка пахне хлебам і дзяцінствам,
Плыве уздоўж любімага сяла...
Дзень заўтрашні у сэрцы залаціцца,
Як на ўсё неба весняя зара!

Неба чыркае бліскавіцамі

(Песня з тэлефільма
«Плач перапёлкі»)

Даль сасновая засмуцілася,
Зажурылася ўся смугой,
Хваля чорная пракацілася,
Адгукнулася ўміг слязой.

Над дубровамі, над крыніцамі
Птушка чулая не ляціць.

Неба чыркае бліскавіцамі —
Порах каб хутчэй запаліць.

Хаты к яблыням прытуліліся:
Не зарой гарыць небакрай.
Сэрцы шчырыя прытаіліся,
І прыціх лясны любы край.

Даўно ў той хаце не была

Даўно ў той хаце не была,
Каля якой бярозаў шаты,
І месяц быццам вінаваты...
Даўно ў той хаце не была.

Даўно ў той хаце не была,
Дзе маці з вокнаў выглядае:
— Чаму ж яна не прыязджае?
Даўно ў той хаце не была.

Паспелі яблыкі ў садах
І, нібы зоры ў дрогкім небе,
Вісяць як быццам без патрэбы.
Паспелі яблыкі ў садах.

Даўно ў той хаце не была.
А каля хаты зжата поле,
І ў сэрцы шчасце смутным болем:
Даўно ў той хаце не была...

Музыка

Я ў летні лес на золку не таму хаджу,
Што не магу уседзець без суніц.
Калі прыходжу ў лес, я чую музыку,
Якую не прыдумаць, не прысніць.

Расказвае яна ўсё і паказвае,
Нібы маё дзяцінства ажыло
І з цішыні ялін нясветлай казкаю
Яно у гэту музыку ўвайшло.

Што можа быць, чым лес,
Для стрэчы лепшае
І хто аддана гэтак прамаўчыць?
Нас прывяло сюды каханне першае,
І сёння яно музыкай гучыць.

Снежнае святло

Ты гэта ці зусім не ты,
Адкуль, скажы,
І як з'явілася?
Ты гэта ці зусім не ты
Забылася і не забылася?

Ты гэта
Ці вятроў павеў,
Ці, можа, памяць разгуканая
І салаўіны той напеў...
Чаканая і нечаканая?

Была, была, была пара,
Кружыла нас агнём і ліўнямі,
Ды абляцела ўміг зара,
І ружу ты
У цемру кінула...

Ідзеш і ўспамінаеш час,
А з неба ні цяпла, ні месяца.
Як зоркі,
Слёзы на вачах,
Ды толькі штосьці яны не свецяцца.

Чаромха

Чаромха расцвіла над ярам —
Аж вочы ломіць ад святла.
А ты са мной не пастаяла,
Упершыню ты уцякла.

Як быццам спела навальніца
Ці праляцела паўначы.
І ты баялася спазніцца
Ад навальніцы уцячы...

Галінку сонечную мая,
Як гронку зорную, ў руках
Няласкава ты патрымала
І моўчкі кінула на шлях.

Гаркаваты цвет

Ах, свецяцца сады на ўсю ваколіцу —
Ад іх красы аж замірае свет.
Каханне да світання непакоіцца,
Спрабуе гаркаваты, чысты цвет.

Як зорка ў рэчку, ціха слова падае
У сэрца — і кругі, кругі, кругі...

Ні снегападам і ні цветападамі
Сцяжынак не завеяць дарагіх.

Ні цвет вішнёвы усміхнецца росамі —
А гэта маё шчасце са слязой,
Яшчэ і ў снах не зведаўшае восені,
Яшчэ не адбалелае вясной.

Як зорка ў рэчку, ціха слова падае
У сэрца — і кругі, кругі, кругі...
Ні снегападам і ні цветападамі
Сцяжынак не завеяць дарагіх.

На гарадской ускраіне

На гарадской ускраіне,
Дзе быў нядаўна сад,
Як шампіньён, красуецца
Дзявочы інтэрнат.

Дзяўчаты — нібы вішанькі,
Ды сум у іх душы,
Бо хлопцаў — нікагусенькі,
Хоць на базар бяжы.

Ну да чыйго прытулішся
Сяброўскага пляча,
Калі б тут не пажарная
Пад бокам каланча.

Ой, каланча вясёлая,
Ой, хлопцы-дзецюкі,
Вы ж дома ўсе жанатыя,
А тут — халасцякі!

Суботнім цёплым вечарам,
Як птушкі б'юць у звонь,
З дзявочых вокнаў музыка
Шугае, як агонь,

А вочы... вочы іскрамі
Прывабліва мігцяць,—
І ўсе туды пажарнікі,
Як на пажар, ляцяць!

Зорка світання

Былі сустрэчы і расстанні,
Аж кругам свет у галаве.
І не раса — сляза світання
Зіхцела золка на траве.

Плыў светлы шэпт з грудка чаромхі,
Як ручаёк, як ручаёк,
І маладзік — дзівак двухрогі —
К яму спускаўся незнарок.

І зорка з зоркай гаманіла,
Цвілі сады і верасы...
Ці не таму і сёння міла
Світае ў сэрцы жар слязы.

Дні прыгожыя

Як цяжка нам сказаць упершыню «люблю»,
Нібыта пакідаць збіраешся зямлю,
І ветры ўздымуцца, адкуль — і сам не знаеш,
Ты задыхаешся і ўжо іскрынкай таеш.
І хмары наплылі, і зорак не відаць...
І што тады рабіць, і што тады казаць.

А дні прыгожыя нам зоркай яснай свецяць,
І шчаслівейшы ты на ўсім бялюткім свеце.
У яркай вышыні вачам прыемна сінь,
А ў сэрцы халадком
Гарачая вышынь.

Як цяжка ўпершыню парой нечаканай
На самай вышыні «бывай» сказаць каханню,
Спусціцца на зямлю, пакінуць зорны воз,
Зноў піць настой крыніц і гаркаватых лоз,
Надзеяцца, чакаць вясновых светлых дзён,
З усмешкай уздыхаць пад жоўтых лісцяў звон...

А дні прыгожыя нам зоркай яснай свецяць,
І шчаслівейшы ты на ўсім бялюткім свеце.
У яркай вышыні вачам прыемна сінь,
А ў сэрцы халадком гарачая вышынь.

А яна ўсё думае

Салавей спявае
Звечара ў даліне.
— Выйдзі, выйдзі, дзеўчына,
Хоць бы на хвіліну.

— Не, і не падумаю.

— Я вазьму гармонік,
Полечку зайграю,
Выйдзі, выйдзі мілая,
Я ж цябе чакаю!

— Пачакай жа трошачкі.

— У расе халоднай
Занямеюць ножкі —
Дай жа данясу цябе
Я да той дарожкі?

— Не, ужо ж сама дайду.

— Вузенькая кладка
Над ракой глыбокай —
Галава закружыцца
У імгненне вока.

— Ну, перанясі тады.

— Перайшоў палову,
Трэба ж і другую.
Не змагу данесці
Ўпартую такую.

— Што ты, што ты, родненькі!

Не заўважыў нават,
Як зайшоў у грэчку.
А яна ўсё думае:
Пераходзім рэчку...

Паверце, дзеванькі

Паверце, дзеванькі,
Паверце, мілыя падружанькі,
Няма у тым маёй, няма у тым маёй віны,
Што галава мая, што галава мая закружана
Зялёным полымем, зялёным полымем вясны.

Я, можа, толькі вінаватая,
Што прыпынілася на міг,
Што плыў туман і пахла мятаю
І ўся чаромха на дваіх.

Палалі вусны,
Ой, палалі вусны дзіўным полымем,
І я сама была, і я сама была вясной.
Падружкі любыя, падружкі любыя, запомніце:
Няма у тым віны, няма у тым віны маёй.

Я, можа, толькі вінаватая,
Што прыпынілася на міг,
Што плыў туман і пахла мятаю
І ўся чаромха на дваіх.

Ліўні светлыя

Якая цішыня ў гаі,
Дзе ліўні прашумелі з ветрамі,—
І я п'янею ад вачэй тваіх,
Вачэй, што нібы ліўні светлыя.

І ад тваіх святлею слоў,
І разыходжуся са сцежкаю.
Я заваражаны тваёй красой,
Тваёй вясной, тваёй усмешкаю.

Як зараніцу, я лаўлю
Дыханне хмельнае, гарачае.
Я гэты ціхі гай люблю
І сэрца з ласкай нерастрачанай.

Іскрынка на тваіх губах,
Кранi яе — успыхне дзіўная,
І я гатовы на руках
Цябе панесці ўслед за ліўнямі,

Туды, дзе сіні бэз і май
І цэлы год маліна спелая,
Дзе непаўторным рэхам шэпча гай
Пра нашае з табой каханне светлае.

Вясковая красуня

А блузачка ў палоску,
З вачэй глядзіць вясна.
На ўсю ты нашу вёску
Адна, адна.
І хлопцы зухавата
Ды за табой, табой,
Як пеўні, што ля хаты
Вось-вось учыняць бой.

Эх ты, Тася, Тася, Тася,
Ты агонь, ты і мароз.
Адкуль жа ты ўзялася,
Скажы мне, чый ты лёс?!

Сцяпан на скрыпцы грае,
Іван у бубен б'е,
Аж сэрца замірае,
Калі Антось пяе.
Не церпіцца Ігнаську
Такое адпаліць,
Каб цень пусціць на Ваську
І Сцёпку засланіць.

Эх ты, Тася, Тася, Тася,
Ты агонь, ты і мароз.
Адкуль жа ты ўзялася,
Скажы мне, чый ты лёс?!

Як Тася на вячорках
Пачне спяваць, скакаць,—
Злятаюць з неба зоркі,
А хлопцы аж гараць.
І не пяе салоўка,
І вецер не шуміць,
І Тася з хлопцаў лоўка
Вяроўкі можа віць.

Эх ты, Тася, Тася, Тася,
Ты агонь, ты і мароз.
Адкуль жа ты ўзялася,
Скажы мне, чый ты лёс?!

Было ж толькі лета

Мяцеліцу лісця бярозы ўзнялі,
І жоўтае рэха плыве дацямна.
І думы лятуць, і лятуць жураўлі...
Было ж толькі лета — і лета няма.

Дзе колас шумеў — там іржэўнік стаіць,—
Няўжо гэта памяць жывая сама?
І боязна так на яе наступіць...
Было ж толькі лета,
Было ж толькі лета — і лета няма.

Здаецца, учора гукала вясна,
А дзе яна сёння, дзе сёння яна?
Ні ціхага рэха адтуль, ні пісьма.
Было ж толькі лета,
Было ж толькі лета,
Было ж толькі лета — і лета няма.

А хто вінаваты,
А хто вінаваты,
Што раннім марозам кранула зіма?
Захлёстваюць сэрца бязлітасна хвалі:
Было ж толькі лета — і лета няма.

Хаджу сунічнымі барамі

Колькі ні гляджу, а не відаць
Той вясны далёкай і шчаслівай,
Што са мной ішла на сенажаць
І звінела ў сэрцы ціхай лірай.

Ды песенька мая яшчэ не спета,
Яшчэ ў маіх лугах пасецца лета.
Пакуль хаджу сунічнымі барамі —
Павек жыву пявучымі дарамі.

Ходзіць сонца па маіх шляхах,
Зоркі апякаюць мне далоні,
Бо не збілі кветак на лугах
Вараных гадоў ліхія коні.

І песенька мая яшчэ не спета,
Яшчэ ў маіх лугах пасецца лета.
Пакуль хаджу сунічнымі барамі —
Павек жыву пявучымі дарамі.

Я прашу: ну дайце, дайце мне
Права і такую, можа, сілу,
Каб адвесці той сумотны снег,
Што на шлях апусціцца няміла,

Бо песенька мая яшчэ не спета,
Яшчэ ў маіх лугах пасецца лета.
Пакуль хаджу сунічнымі барамі —
Павек жыву пявучымі дарамі.

Змест

Карызна Ул.
К 27 Музыка ў свеце: Лірыка.— Мн.: Маст. літ., 1985.— 135 с.
50 к.

Зборнік складаецца з трох раздзелаў. У першым — вершы. Гэта роздум сучасніка пра свет, шчасце, бацькоўскую зямлю.

Другі раздзел — паэма «Размова наросцеж» — пра жыццё нашай пасляваеннай вёскі, пра Хатынь, В'етнам, дзе пабываў паэт. Паэма носіць яркі антываенны характар.

Трэці раздзел — вершы, якія пакладзены на музыку беларускімі кампазітарамі.

К $\frac{4702120200-023}{М302(05)-85}$ 61—85

ББК 84Бел7
Бел2

Владимир Иванович Каризна

Музыка в свете

Лирика

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке
Рэдактар Р. М. Яўсееў. Мастак Я. І. Жылін. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар Г. П. Тарасевіч. Карэктар І. М. Паланейчык.
ІБ № 2130
Здадзена ў набор 12.06.84. Падп. да друку 11.11.84. АТ 00724. Фармат 60×90$^{1}/_{32}$. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 4,25. Ум. фарб.-адб. 4,44. Ул.-выд. арк. 4,41. Тыраж 2400 экз. Зак. 486. Цана 50 к. Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11. Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.